

اجتماعی شدن از طریق فعالیتهای آموزشی

محمود تلخابی

مقدمه

انسان موجودی اجتماعی است و بر همین مبنا یکی از جنبه‌های روانی انسان جنبه اجتماعی است که از طریق ادراکات زبان، اندیشه‌ها موجبات ارتباط افراد با همدیگر فراهم می‌آید. (شریعتمداری ۱۳۷۳)

منظور از رشد اجتماعی رشد و توسعه روابط اجتماعی است بطوری که فرد بتواند با جامعه‌اش هماهنگ و سازگار باشد. به عبارت دیگر اجتماعی شدن فرایندی است که کودکان به کمک آنها ارزشها، اعتقادات و معیارهای رفتاری را که فرهنگشان از آنها انتظار دارد می‌آموزند. (یاسایی، ۱۳۷۰)

رشد اجتماعی از خانواده آغاز می‌گردد و در مدرسه، بعنوان یک اجتماع بزرگتر توسعه می‌یابد.

امروزه برای علمای تربیت روشن است که مدرسه یک وظیفه اجتماعی دارد که اهمیت آن کمتر از آموزش و پرورش فردی نیست و به نظر آنان مدرسه همچون خانواده، یک واحد اجتماعی است و در ساخت شخصیت اجتماعی فرد بسیار مؤثر است. زیرا بوسیله آن، فرد راه و رسم زندگی و طرز معاشرت با دیگران را یاد می‌گیرد و نیز مدرسه است که کیفیت همکاری یا رقابت یا... با دیگران را یاد می‌دهد.

مدرسه بهترین مرکز برای فعالیتهای گوناگون اجتماعی است و می‌توان علاوه بر فعالیتهای آموزشی با تشکیل اجتماعات، انجمنها، گردشهای علمی و... به تربیت اجتماعی افراد کمک کرد. در این مقاله فرایند اجتماعی شدن در دوره نوجوانی

مورد بررسی واقع می‌شود. خصایص رشد اجتماعی، انواع مسائل اجتماعی، وظایف مدرسه در قبال تربیت اجتماعی بررسی روابط اجتماعی نوجوانان بر اساس نقشها، پایگاهها و فرایندهای اجتماعی، انواع فعالیتهای آموزشی (برنامه‌ای و فوق برنامه‌ای)، انواع فعالیتهای برنامه‌ای، نقش آنها در اجتماعی شدن و انواع فعالیتهای فوق برنامه‌ای و نقش آنها در تربیت اجتماعی از جمله مباحثی است که مورد مطالعه و تحقیق قرار خواهد گرفت.

مدرسه بهترین مرکز برای فعالیتهای گوناگون اجتماعی است و می‌توان علاوه بر فعالیتهای آموزشی با تشکیل اجتماعات، انجمنها، گردشهای علمی و... به تربیت اجتماعی افراد کمک کرد.

بیان مسأله

جامعه‌شناسان معتقدند جامعه با دو فرایند جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری نسبت به تربیت اجتماعی افراد اقدام می‌نماید و برای این منظور از روشهای مختلف استفاده می‌کند. جامعه‌پذیری جریانی است که فرد را عملاً با زندگی گروهی همساز می‌کند.

فرد جامعه‌پذیر کسی است که بر اثر همنشاندن با هنجارهای گروهی وظایف گروهی را پذیرفته و راههای همکاری را شناخته و بسدین سبب دارای رفتاری

گروه‌پسند شده است. فرهنگ‌پذیری جریانی است که فرد را عمیقاً و از جهات فراوان با فرهنگ جامعه هماهنگ می‌کند. چنانکه جامعه‌پذیری جریانی است که فرد را اندکی با هنجارهای اجتماعی سازگار می‌گرداند. (آریانپور ۱۳۵۳) گرچه اکثر اندیشه‌وران جریان جامعه‌پذیری را مترادف با تربیت اجتماعی دانسته‌اند، لیکن جامعه‌پذیری سعی دارد افراد را همساز با خود گرداند در حالیکه تربیت اجتماعی در فرد تغییری ایجاد می‌کند که با شناخت ارزشها و هنجارها و عمل بر طبق آن، فردیت خود را با تمام گرایشها و نگرشها حفظ می‌کند و با اصطلاح در جامعه مستحیل نمی‌گردد به عبارت دیگر تربیت اجتماعی هم‌رنگ با جماعت نیست بلکه کسب مجموعه‌ای از مهارتهای اجتماعی است که برای برقراری روابط اجتماعی ضرورت دارد.

برای پرورش چنین فردی مدرسه وظایفی دارد آنچه در اینجا قابل بررسی است کیفیت فعالیتهای آموزشی و پرورشی و یا به اصطلاح برنامه‌ای و فوق برنامه‌ای و تأثیر آن در اجتماعی شدن نوجوانان است. آیا مدرسه فعالیتهای خود را به گونه‌ای مؤثر برای رشد اجتماعی تنظیم کرده است؟ آیا مدرسه روح همکاری را در نوجوانان ایجاد می‌کند؟ آیا مدرسه روحیه رقابت، تضاد و یا مخالفت را در نوجوانان پرورش می‌دهد؟ آیا هماهنگی لازم بین فعالیتهای برنامه‌ای (آموزشی) و فوق برنامه‌ای (پرورشی) وجود دارد؟ آیا بر فضای مدرسه و کلاس روح دموکراسی حاکم است؟

اینها مسائلی است که در بُعد تربیت اجتماعی آموزشگاهی مطرح می‌شود و باید مربیان و معلمان در حل مسائل موجود اقدام نمایند.

همه می‌دانیم که در مدرسه فعالیت‌های مختلفی انجام می‌شود ولی آنچه مهم است توجه به اهداف و ارزیابی میزان تحقق آنهاست.

خصایص رشد اجتماعی در دوره نوجوانی

مؤلفان کتاب «رشد و شخصیت کودک» زیر عنوان آنچه لازمه اجتماعی شدن نوجوانان است موارد زیر را مطرح می‌کنند.

- ۱ - مستقل شدن از والدین
- ۲ - سازگاری با بلوغ جنسی
- ۳ - ایجاد روابط مناسب با همسالان

آنها متذکر می‌گردند که دستیابی به ملاکهای فوق مستلزم «یافتن فلسفه زندگی» و «کسب هویت» است.

مهمترین خصوصیات رشد اجتماعی نوجوانان

- ۱ - قهرمان پرور است و با یک نفر بزرگسال که بیشتر مورد تمجید و ستایش مردم است همانندسازی می‌کند. این فرد می‌تواند یک قهرمان ورزش و یا یک هنرپیشه مشهور باشد.
- ۲ - به پذیرفته شدن در گروه‌های اجتماعی بسیار علاقه مند است.
- ۳ - به مستقل شدن از خانواده تمایل نشان می‌دهد و این نخستین گام او برای زندگی بزرگسالی است که با انجام مخالفت با والدین آغاز می‌گردد.
- ۴ - به پذیرش مسئولیت‌های گروهی و شرکت در فعالیت‌های اجتماعی واکنش مساعد نشان می‌دهد.
- ۵ - به ایجاد روابط مناسب با همسالان می‌کوشد و سعی در کسب مقام و منزلت در بین آنها دارد.
- ۶ - در این دوره رفتار و خصایص اجتماعی ظاهر می‌شود.
- ۷ - علیه بعضی از آداب و رسوم اجتماعی انقلاب و قیام می‌کند و از این کار لذت می‌برد. (برخی از سنت‌های فرهنگی را

کهنه و قدیمی می‌انگارد).

۸ - دوست دارد که بیشتر اوقات خود را با همسالانش بگذراند.

مدرسه و مربی باید به شاگرد کمک کند تا خود او ابتدا به رغبت‌ها، تمایلات، استعدادها و احتیاجات و امکانات خویش پی ببرد و سپس او را در جنبه‌های مختلف راهنمایی نماید.

انواع مسائل اجتماعی نوجوانان:

بطور کلی نوجوانان در سه زمینه با مسائل اجتماعی مواجه می‌شوند:

- ۱ - مسائل خسانوده: در این دوره نوجوان با مسائلی مانند، احساس تنهایی، دخالت والدین در انتخاب دوست، تفاوت در گسرایشها و نگرشها، با والدین و محدودیت آزادی و... برخورد می‌نماید.
- ۲ - مسائل ناشی از موقعیت اجتماعی: عدم مهارت در فعالیت‌های اجتماعی و ترس از نارسایی در همانندسازی با دوستان و...
- ۳ - مشکلات مربوط به مدرسه: مشکلات تحصیل و مطالعه، عدم ارتباط مفید و مؤثر با معلمان و همکلاسان، تردید در مورد ارزشها و قوانین موجود در مدرسه، اضطراب از موفقیت در امتحانات و ورود به دانشگاه. حل مشکلات مربوط به مدرسه در حل مسائل ناشی از موقعیت اجتماعی نیز مؤثر خواهد بود.

کسب مهارت اجتماعی و بطور کلی «اجتماعی بودن» نوعی توانایی در حیات اجتماعی ایجاد می‌کند که فرد را از نگرانی و اضطراب خارج می‌سازد و او را قادر می‌سازد تا در جمع به راحتی ظاهر شود.

وظایف مدرسه در قبال تربیت اجتماعی افراد

- ۱ - وظیفه سازگار کردن (Accommodation) مدرسه باید به شاگردان کمک کند تا محیط اجتماعی را بهتر درک نمایند و خود را با این محیط سازش دهند. مدرسه باید طوری دانش آموز را تربیت کند که در

جریان تغییرات جامعه، نیز بتواند خود را برای مقابله و برخورد با شرایط و اوضاع و احوال جدید تطبیق دهد.

۲ - وظیفه وحدت دادن (Unification):

مدرسه سعی دارد وحدت فکری در زمینه‌های مختلف میان افراد بوجود آورد و مشابهتی بین عادات، نظریات، افکار و عقاید و تمایلات افراد ایجاد نماید. برای این مورد مدرسه باید آرمان‌های دموکراسی را به شاگردان ارائه نموده و کمک نماید تا روح دموکراسی را شاگردان درک کنند.

۳ - وظیفه متمایز ساختن جنبه‌های فردی افراد:

مدرسه باید فرصت‌های تربیتی برای تمامی افراد ایجاد کند تا به تناسب استعداد خود رشد کرده و هر یک به فراخور توان، تجربیات و مطالعات خویش به پیشرفت بیشتری نائل آیند.

آزادی افکار و عقاید و ایجاد فرصت برای بیان و انتشار نظریات و مبادله آزادانه افکار بین مردم یک اجتماع، وسائل پیشرفت جامعه را فراهم می‌سازد و شخصیت افراد را بهتر رشد می‌دهد. این وظیفه مبتنی بر توجه به تمایلات و استعدادهای منحصر به فرد افراد است که نباید با گرایش افراطی به جنبه اجتماعی به بونه فراموشی سپرده شود.

۴ - وظیفه آماده سازی افراد برای یادگیری بیشتر در آینده:

رشد مهارتها و استعدادهای لازم که برای ادامه زندگی افراد در جامعه ضروری به نظر می‌رسد باید هدف و وظیفه عمده مدرسه را تشکیل دهد.

۵ - وظیفه انتخاب:

مدرسه باید اختلافات فردی میان دانش آموزان را مدنظر قرار دهد و برنامه‌های تعلیماتی را طوری تنظیم نماید که هر یک از شاگردان، موافق میل و احتیاج و استعداد خویش فرصت کافی برای رشد پیدا کنند.

۶ - وظیفه راهنمایی:

مدرسه و مربی باید به شاگرد کمک کند تا خود او ابتدا به رغبت‌ها، تمایلات،

استعدادها و احتیاجات و امکانات خویش پی برد و سپس او را در جنبه‌های مختلف راهنمایی نماید.

روابط اجتماعی بر اساس نقشهای اجتماعی

برخی از روابط میان افراد ناشی از نقشهای اجتماعی آنان است. مطالعه نقشهای اجتماعی بدون ارتباط دادن آنها با نقشهای اجتماعی دیگر بسی معناست. نقشهای اجتماعی هم به صورت فردی و هم به شکل جمعی با نقشهای اشخاص دیگر در ارتباطند. این ارتباط همان است که ما آن را تحت عنوان «روابط اجتماعی متقابل و دوجانبه» می‌شناسیم. تعریف روابط اجتماعی به عنوان حالتی از روابط دوجانبه میان نقشهای اجتماعی وقتی روشن می‌شود که محتوا تحلیل شود. در اینجا نقش معلمی و دانش‌آموزی مورد نظر است. مدرسه مکانی است که تعدادی افراد کم سن، نقش دانش‌آموزی را ایفا می‌کنند و تعداد کمتری بزرگسال، نقش معلمی را.

این تقابل، روابط اجتماعی بین آنها را تشکیل می‌دهد. آنچه باید مورد توجه قرار گیرد کیفیت ایفای نقش یا انجام تکالیف و وظایف مربوط به نقش است. در هر مدرسه‌ای این نقشها ایفا می‌گردد ولی آیا همه افراد به خوبی از عهده ایفای نقش خود برمی‌آیند؟ این مسأله‌ای است که مربیان را به آشنا کردن معلمان به وظایف شغلی و یافته‌های تربیتی وامی‌دارد. هم‌چنین دانش‌آموزان را به فعالیت و تلاش بیشتر ترغیب می‌نماید.

روابط اجتماعی بر اساس پایگاههای اجتماعی (Social Status)

پایگاه اجتماعی، مقام و موقعیتی است که یک شخص در ساختار اجتماعی به اعتبار ارزیابی جامعه احراز می‌کند. به عبارت دیگر پایگاه اجتماعی آن مقام یا موقعیتی است که معاصران یک شخص به طور عینی برایش در جامعه‌ای که زندگی می‌کند، قائلند.

برای ارزیابی پایگاه اجتماعی افراد در هر جامعه عواملی وجود دارد که از جامعه‌ای به جامعه دیگر و حتی در درون یک جامعه از گروهی به گروه دیگر بسیار متفاوت است. مفهوم پایگاه اجتماعی یک امر ذهنی است لیکن افراد برای ارزیابی آن نیاز به ملاک معینی دارند. پاره‌ای معیارهای مشترک جهانی در ارزیابی پایگاه نیک و بد یا عالی و یست وجود دارد. فرد ارزیاب حتماً باید مجموعه این معیارها را برای ارزیابی در نظر بگیرد چرا که یا دو معیار به تنهایی کافی نخواهد بود. این معیارها عبارتند از:

نیاکان، وضع تمکن، مفید بودن کارکرد فرد، میزان و نوع تحصیلات، آگاهیهای دینی، خصوصیات بیولوژیکی.

همان‌طور که ذکر شد این عوامل از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت می‌باشد برای مثال: در یک جامعه‌ای ممکن است مسن بودن، ملاک پایگاه بالا باشد و در جامعه‌ای دیگر کم سن بودن، در هر حال به مدرسه به عنوان یک جامعه کوچک، روابطی حاکم است که پاره‌ای از آنها مبتنی بر پایگاه اجتماعی دانش‌آموزان است. علاوه بر عوامل مذکور در مدرسه معیارهایی هست که در ارزیابی پایگاه اجتماعی دانش‌آموزان مؤثر واقع می‌شوند. این عوامل عبارتند از: پیشرفت درسی (بالا بودن نمرات درسی)، میزان مشارکت در فعالیتهای کلاسی و مدرسه‌ای، انضباط به مفهوم مهار رفتار و پذیرش قوانین مدرسه و انجام تکالیف.

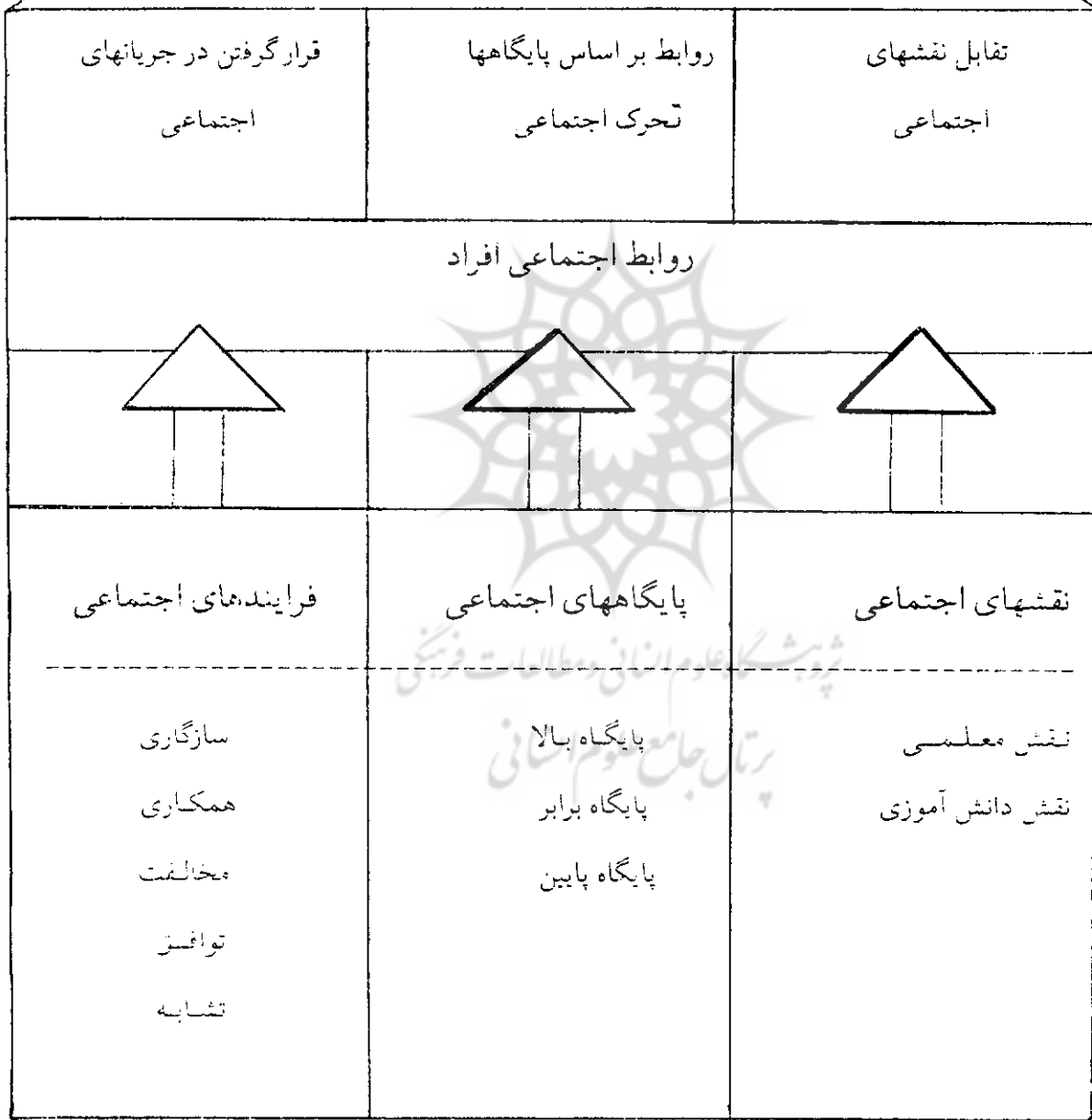
مفهوم پایگاه اجتماعی وقتی با معناست که با مراتب پایین‌تر برابر یا بالاتر

پایگاههای اجتماعی دیگر در جامعه مقایسه شود. روابط پایگاهی همانطور که از معنای واژه برمی‌آید یک مفهوم ایستا است. وجه یویایی آن وقتی دیده می‌شود که در نتیجه تحرك اجتماعی پایگاه مشخص تغییر کند. تغییر پایگاه دانش‌آموزان بر اساس افزایش فعالیتهای آموزشی و شرکت در برنامه‌های مختلف آموزشگاه امکان‌پذیر خواهد بود. ملاکهای مطرح شده در پایگاههای اجتماعی افراد همراه با ملاکهای ارزیابی پایگاه مدرسه‌ای دانش‌آموزان در ارزیابی دیگر افراد مؤثر می‌باشد. به منظور ترغیب دانش‌آموزان برای تلاش بیشتر و پیشرفت تحصیلی می‌توان از مفهوم پایگاه اجتماعی مدرسه سود جست. برای این منظور باید دانش‌آموزان مدرسه، تمام ملاکهای موجود را برای برتر دانستن یک دانش‌آموز یعنی بالا بودن پایگاه اجتماعی وی درک نمایند. تأکید بر این مسائل موجب می‌شود تا دانش‌آموزان ملاکهای دیگر جامعه کلان را نیز درک نمایند.

روابط اجتماعی بر اساس فرایندهای اجتماعی

روابط از گذر فرایندهای اجتماعی. وجه دیگر تحلیل روابط اجتماعی است. جریان اجتماعی عبارت است از تأثیر متقابل افراد و گروهها روی یکدیگر بطوری که هر فرد و گروه، محرک فرد یا گروه دیگر شده و در نتیجه، رفتار افراد تغییر کند. بنابراین فرایند اجتماعی، مرکز تأثیر متقابل افراد روی یکدیگر و تغییر رفتار افراد روی یکدیگر است. در بُعد تربیت فرایندهای اجتماعی شامل سازگاری جمعی، همکاری، توافق.

رشد اجتماعی

اساس روابط اجتماعی

مخالفت و تشابه است. منظور از سازگاری اجتماعی جریانی است که روابط میان اعضای مدرسه یعنی دانش‌آموزان، معلمان و اولیای مدرسه طوری برقرار می‌شود که رضایت متقابل فراهم آید. همکاری جریانی است که طی آن در سطح مدرسه با مشارکت در تدوین روشهای تدریس و ارزشیابی بین معلم و شاگرد و همچنین اداره تعاونی مدرسه و برقراری قوانین انضباطی نمود پیدا می‌کند. مخالفت بصورت توسعه روحیه تضاد یعنی مخالفتهای اصولی و منطقی با مسائل مطرح شده و رقابت ظاهر می‌شود. در این جریان معلم باید به دانش‌آموزان فرصت دهد تا نظر خود را درباره مطالب و امور مختلف اظهار کنند. برای حفظ این جریان معلم باید روحیه انتقادپذیری را در خود ایجاد نماید. اساساً مخالفت منطقی می‌تواند در روشن نمودن بسیاری از مسائل افراد را یاری دهد رقابت به عنوان یک فرایند اجتماعی باید در بین دانش‌آموزان به شیوه صحیح توسعه یابد. آنهم رقابتی سالم که انگیزه‌های برای پیشرفت محسوب شود. توافق نیز یکی از جریانهای جمعی است. توافق فرایندی است برای کاهش تضاد و اختلاف. در فرایند توافق افراد از برخی عقاید و آراء در کلاس و مدرسه به خاطر حفظ سازگاری جمعی صرف نظر می‌نماید. تشابه نیز یکی دیگر از فرایندهای اجتماعی است. کار مهم تعلیم و تربیت در این فرایند این است که به افراد کمک می‌کند تا در برخورد با فرهنگهای مختلف، افکار، عقاید و آداب مخصوص، آنچه مفید برای زندگی جمعی و فردی است مورد توجه قرار داده و با باورهای خود مشابه سازد. در این جریان فرد نسبت به رفتارهای دیگران دقیق می‌شود و از بین آنها رفتارهای پسندیده را جذب می‌کند.

فعالیت‌های آموزشی

انواع فعالیت‌های برنامه‌ای و نقش آنها در اجتماعی شدن دانش‌آموزان: منظور از فعالیت‌های برنامه‌ای، تمام فعالیت‌های آموزشی است که در قالب برنامه درسی

ارائه می‌شود کتابهای درسی، معلمان، پیشرفت تحصیلی و همکلاسان عواملی هستند که بر رشد اجتماعی افراد تأثیر می‌گذارند.

موفقیت دانش‌آموزان در زمینه تحصیلی یکی از عوامل سازگاری اجتماعی است. این گروه از دانش‌آموزان در روابط اجتماعی کمتر دچار مشکل می‌گردند

کتاب درسی: محتوای کتابهای درسی شامل مطالبی در زمینه مطالعات اجتماعی، علوم، ادبیات، ریاضی، و تاریخ و... می‌باشد. برخی از موضوعات مزبور مانند مطالعات اجتماعی در رشد و توسعه مهارتهای اجتماعی افراد مؤثر است.

معلم: در آموزش و پرورش پیشرفته، معلم راهنمای دانش‌آموزان در امر یادگیری است نه آموزنده. معلم برای توسعه روابط اجتماعی دانش‌آموزان باید مهارتهای اساسی را در آنها ایجاد نماید. بدین منظور خصوصیات شخصی معلم تأثیر بسیار زیادی در این جریان دارد. بطورکلی نوجوان در رشد و تکامل خود از چگونگی ارتباط و علاقه‌اش نسبت به معلم و میزان نفرت یا محبت خود به آنها متأثر می‌شود. این ارتباطها به اشکال گوناگون درمی‌آیند که اساسشان به شخصیت معلم، میزان ایمانش به شغل خود، مقدار فهمش نسبت به مرحله نوجوانی و طرق رعایت و حل مشکلات آن بستگی دارد. مطالعات اندرسن (Anderson) و بریو (Brewer) نشان می‌دهد که مهمترین صفات ضروری برای معلم موفق در ارتباطهای اجتماعی عبارتند از:

۱- دوست داشتن شغل خود و لذت بردن از آن.

۲- ایمان به فعالیت و کار.

۳- دوست داشتن دانش‌آموزان خود و

میل به فعالیت با آنها.

۴- توانایی برقراری روابط دوستانه با اطرافیان.

۵- آگاهی به همه تحولات و

دگرگونیهای صحیح شغل خود.

۶- مواجهه با مشکلات خود و دانش‌آموزان با کمال اطمینان و آرامش خاطر.

۷- توانایی مشاهده این مشکلات به

طریقی که نوجوانان آنها را می‌بینند و به شکلی که ایشان از آنها متأثر می‌شوند.

۸- متانت و اعتدال و احتیاط کاری.

۹- ارتباط مستقیم با دانش‌آموزان.

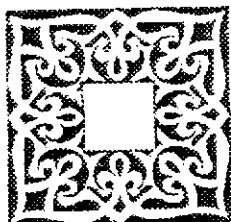
معلم باید واجد رفتارهای اخلاقی و سازگاری اجتماعی بوده و از مسائل تربیتی و روشهای آموزشی شناخت کافی داشته باشد.

پیشرفت تحصیلی

موفقیت دانش‌آموزان در زمینه تحصیلی، یکی از عوامل سازگاری اجتماعی است. این گروه از دانش‌آموزان در روابط اجتماعی کمتر دچار مشکل می‌گردند به دلیل اینکه موفقیت تحصیلی معیاری برای پایگاه اجتماعی بالا محسوب می‌شود و این امر سبب می‌شود که دانش‌آموز احساس کمبود و نقصان نکند و نیز در ارتباط با معلمان، این گروه از دانش‌آموزان مشکل اساسی ندارند و به راحتی مسائل خود را همانند مسائل علمی با معلم در میان می‌گذارند.

همکلاسان

همانطور که می‌دانیم در دوره نوجوانی تمایل به گروه همسالان افزایش می‌یابد. کلاس درس مجموعه‌ای از گروه همسالان را در اختیار افراد قرار می‌دهد که به تشکیل گروهها و انجمنهای مختلف دوستانه می‌انجامد اگر این دوستیها تقویت و راهنمایی شوند نتایج مثبتی در زندگی جمعی افراد خواهند داشت.

انواع فعالیتهای فوق برنامه‌ای و نقش آنها در تربیت اجتماعی

۱- اداره مدرسه :

استفاده از نیروی دانش‌آموزان برای اداره مدرسه می‌تواند در زمینه‌های زیر انجام شود:

حضور و غیاب و بررسی علل غیبت، تحقیق و تعیین دانش‌آموزان عقب‌مانده و کمک به جبران آنها، رسیدگی به وضع بهداشت مدرسه، نظارت بر تشکیل انجمنها، نظارت و مراقبت کتابخانه مدرسه، امور ورزشی و انضباطی. و گذار نمودن بخشی از امور آموزشگاه بویژه در دوران نوجوانی سبب رضای بعضی از نیازهای روانی دانش‌آموزان می‌گردد. دانش‌آموز احساس نمی‌کند که قوانین و مسائل انضباطی جنبه تحمیلی و اجبار دارد بلکه خود احساس مسؤلیت می‌کند و این خواسته یک نوجوان است.

۲- شرکت در انجمنها:

هدف عمده این برنامه کمک به دانش‌آموزان در کسب مهارتهای اجتماعی است. تشکیل گروههای مختلف هنری (سرود، تئاتر، مطالعه و تحقیق) انجمن زبان (فارسی، عربی، انگلیسی)، انجمنهای ورزشی (فوتبال، بسکتبال، والیبال، هندبال)، انجمن اسلامی، انجمن علوم و دیگر فعالیتهای هنری در زمینه هنرهای تجسمی (خط، نقاشی، عکاسی، ...) از جمله فعالیتهای اساسی در زمینه تشکیل انجمنهای مختلف است.

انجام چنین برنامه‌ای از یک سو فرصتهایی را فراهم می‌کند تا دانش‌آموزان محل مناسبی برای گذراندن اوقات فراغت بیابند از طرف دیگر شرکت در فعالیتهای گروهی و بطور کلی تعلق داشتن به یک گروه جزو نیازهای روانی افراد است ابراز وجود و بیان خود از زبان هنر، علم و ورزش و مهمتر از اینها در داخل گروه و ضمن فعالیتهای مزبور در رشد اجتماعی افراد مؤثر است زیرا برقراری روابط گوناگون، آشنایی با بعضی از نهادها و پیوستن به یک

جمع و پذیرش ارزشهای گروهی، موجب رشد اجتماعی می‌گردد.

۳- خدمات اجتماعی :

منظور از خدمات اجتماعی فعالیتهایی است که دانش‌آموزان در برگزاری مراسم مذهبی (اعیاد، تعزیه و نماز جماعت)، مراسم ملی (مناسبتهای مختلف از جمله مراسم صبحگاه و ظهرگاه) و مراسم سیاسی (شرکت در راهپیمایی‌ها، ...) انجام می‌دهند. با این وجود برخی از برنامه‌ها ممکن است سه حیطه مذکور را شامل شود و نیز کمک به مستمندان، کمکهای درسی به دانش‌آموزان عقب‌مانده درسی و عضویت در جمعیت هلال احمر جوانان، گروههای امداد و دیگر زمینه‌ها از زمره خدمات اجتماعی محسوب می‌گردد.

نتیجه‌گیری

سالهای نوجوانی مهمترین مرحله از رشد و تکامل اجتماعی به شمار می‌رود هر چند اجتماعی شدن و آموزش مهارتهای اجتماعی از دوران کودکی آغاز می‌شود. در دوره نوجوانی به خاطر توسعه روابط اجتماعی، افراد مقررات روابط اجتماعی را درک می‌کنند و به ارزش و اهمیت آنها پی می‌برند. در این مرحله نوجوان برای حیات جمعی آمادگی پیدا می‌کند و سازگاری اجتماعی خوب را یاد می‌گیرد برای رفع نیاز «اجتماعی بودن» نوجوان، آموزش و پرورش وظایفی دارد که انجام آنجا منجر به تربیت اجتماعی می‌گردد.

مدرسه به عنوان یک نظام اجتماعی باید مهارتهای اساسی را به دانش‌آموزان بیاموزد این امر هم در قالب آموزش کلاسی انجام می‌شود و با اجرای فعالیتهای فوق برنامه نکته مهم در این دوره این است که مدرسه باید مسائل و قضایای اجتماعی را به نوعی به دانش‌آموزان ارائه دهد.

برای مثال دانش‌آموز باید مفهوم نقش و پایگاه اجتماعی را درک کند و این با اجرای روشهای عملی می‌گردد بطوریکه فرد سعی می‌کند نقش محول خود را به خوبی انجام

دهد و یا تلاش نماید تا به پایگاه اجتماعی بالاتری دست یابد و همین طور با جریان اجتماعی موجود در جامعه آشنا گردد و سازگاری در مدرسه را یک نوع مهارت برای سازگاری در جامعه محسوب نماید روی این زمینه تعلیم و تربیت به معنی هدایت جریان رشد فرد باید عملی گردد تا توسعه روابط اجتماعی منجر به رشد اجتماعی شود.

رشد اجتماعی در پسران از سه مرحله (تقلید، افتخار به شخصیت و تعادل اجتماعی) و در دختران از چهار مرحله (اطاعت، اضطراب، تقلید از پسران، و تعادل اجتماعی) گذر می‌کند. در فرایندهای گذر از مراحل مزبور رشد اجتماعی از عوامل خانواده، وضع اقتصادی، گروه اجتماعی و مدرسه متأثر می‌گردد ویژگیهای اساسی رشد را بطور خلاصه می‌توان در انس و الفت به صورت تمایل به جنس مخالف، اعتماد به نفس، خودنمایی، پیروی از همگنان، گسترش فعالیتهای اجتماعی، علاقه به انتقاد و اصلاح، رغبت به یاری دیگران، گرایش به انتخاب دوست، علاقه به رهبری، گرایش اخلاقی نسبت به دوستان، معلمان و مواد درسی بیان نمود.

منابع

- ۱- آریانپور، ح ۱، زمینه جامعه‌شناسی، تهران، انتشارات دهخدا، (۱۳۵۳)
- ۲- شریعتمداری، علی، جامعه و تعلیم و تربیت، تهران، انتشارات امیرکبیر، (۱۳۷۰)
- ۳- شعاری‌نژاد، علی‌اکبر، روانشناسی رشد، تهران، انتشارات اطلاعات (۱۳۷۲)
- ۴- شعاری‌نژاد، علی‌اکبر، نقش فعالیتهای فوق برنامه در تعلیم و تربیت نوجوانان، تهران، انتشارات اطلاعات، (۱۳۷۱).
- ۵- ماسن، هنری و دیگران، رشد و شخصیت کودک، تهران، انتشارات نشر مرکز، (۱۳۷۰)
- ۶- نیک‌گهر، عبدالحسین، مبانی جامعه‌شناسی، تهران، انتشارات رایزن، (۱۳۶۹)